

Fidoyilik –
Vatanga xizmat demak!

2023-yil 21-dekabr, payshanba,

151 (23.872)-son

**KUN
HIKMATI**
Yaxshi so'z va
yaxshilikning
ta'sirini kichik
sanamang

1913-yil aprel oyidan chiqa boshlagan

www.zarnews.uz

https://www.facebook.com/zarnews.uz

@z

https://twitter.com/zarnews_uz

RAHBARLAR YOSHLARNI ESHITYAPTI

Shu kunlarda yurtimizda rahbarlarning yoshlari bilan uchrashuvlari o'tkazilmoqda.
Bu tadbirda yil sarhisob qilinib, yigit-qizlarni o'ylantirib kelayotgan masalalarga
yechim topilmoqda.

da mazkur soha rivojiga
xizmat qilishdan iborat.
Bugungi kabi uchrashuvlar
esa yilni sarhisob qilish,
bir-birimiz bilan ochiq mulo-
qotga kirishish uchun yana
bir qulay fursat.

Uchrashuvda talabalar
o'quv jarayonlar, universi-
tetdagi yaratilgan sharoit,
qo'shma ta'limgasturlari va
xorijiy davlatlardagi hamkor oliy
o'quv yurtlarida o'qish, mala-
ka oshirish yuzasidan rektorga
murojaat qilib, o'zlarini qiziqti-
gan savallaringa javob oldilar.

Keyingi yillarda yurtimiz ta'limga
tizimidagi islohotlar va davr talaba-
idan kelib chiqib tashkil etilgan
mazkur oliy o'quv yurtida bugungi
kunda 6 ming naftaga yaqin talaba tahsil oladi. Qis-
qa vaqt ichida universitet dunyoning turli mamlakat-
lari uchida 100 ga yaqin oliy o'quv yurti bilan hamkorlik
aloqalarini o'rnatdi. Bir necha yo'nalishlar bo'yicha
qo'shma ta'limgasturlari yo'iga qo'yilgan, o'qituvchilar
va talabalar xorijiy grant loyihibarida ishtirok etmoqda.
Yaqinda universitetning besh nafar talabasi nufuzli davlat
stipendiyalariga sazovor bo'ldi.

Uchrashuvda bir guruh faol talabalar universitet rahbari-
yat tomonidan rag'batlantirildi.

USTOZ – TA'LIM BUNYODKORI

Kecha Samarcand shahrida o'qituvchilar
qurultoyi bo'lib o'tdi. Dastlab o'qituvchi-
lar uchun ta'limgasturlari oshirishga qa-
ratilgan seminar-trening tashkil etildi.
Kunning ikkinchi yarmida Maktabga-
cha va mabtasiga ta'limi vazirining birin-
chi o'rinnibosari Usmon Sharifxo'jayev
bilan davra suhbati uyuştirildi.

- Tizimda ilk bor eng yaxshi ustozlar-
ni saralab, o'qituvchilar qurultoyi tashkil
qildik, - dedi U.Sharifxo'jayev. - Bu tadbir
o'rganish va o'rgatish maqsadida bo'lib
o'tmoqda. Bugungi seminar-treninglarda
kimdir o'rgandi, kimdir o'rgatdi, o'zaro
tajriba almashindir. Maktabga yangi
ta'limgasturlari, xorijdan o'qituvchi-
lar olib kelinayotgani, yangicha baho-
lash tizimining sinovdan o'tayotgani
kabi masalalar muhokama qilindi.

Qurultoya vazir o'rinnibosariiga maktab o'qituvchilari
tomonidan darsliklar masalasi, ilg'or ish tajribalarini om-
malashtirish, attestatsiya jarayonlari haqida savollar beril-
di. Masalan, 1-4-sinf o'quchilarining matematika dars-
ligi murakkab tuzilgani, o'quchilar darsda belgilangan
vazifalarini yechishga ulgura olmayotgani aytildi. 10-sinf
adabiyot darsligi yetishmayotgani, ona tili grammatikasida
bahsi mavzulari mavjudligi bo'yicha e'tirozlar bildirildi.

Tadbir so'ngida maktab ta'limga astoyildi xizmat
qilib kelayotgan bir guruh o'qituvchilar "Xalq ta'limi
fidoyisi", "Xalq ta'limi a'lochisi" ko'krak nishonlari ham-
da faxriy yorliqlar bilan taqdirlandi.

- Ko'p yillik mehnatlarni uchun menga vazirlik tomonidan
"Xalq ta'limi a'lochisi" ko'krak nishoni berildi, - dedi Urgut
tumanidagi 56-umumiy o'rta ta'limgasturi direktoriining
ma'naviy-ma'rifiy ishlari bo'yicha o'rinnibosari Bahrom Tu-
galov. - Bu mukofot ta'limgasturiga qaratayotgan e'tibor
samarasidir. Ammo mabtablarda muammolar ko'p, ularni
birgalikda, o'zaro tajriba almashqan holda barтарaf etish
mumkin. Bu kabi qurultoylar ko'proq o'tkazilsa, tizimdagagi
kamchiliklarga yechim izlansa, yanada yaxshi bo'lardi.

Xurshida ERNAZAROVA.

YANGI YIL DASTURXONIGA

Bulung'urda ham tuman hokimi Samandar Astonov yoshlari bilan uchrashdi. Keyingi yillarda yoshlari uchun yaratilayotgan imkoniyatlar, ularidan unumli foydalananayotgan yigit-qizlarning erishayotgan yutuqlari, duch kelinayotgan muammolar va ularning yechimi xususida so'z yuritdi. Turli yo'nalishlar bo'yicha muvaffaqiyatga erishayotgan yoshlari, ularga yaqindan ko'mak berayotgan yetakchilar, mas'ullar, nuroniyalar mehnati alohida

e'tirof etildi. Tuman hokimi stipendiysi uchun to'rtinchiligi bo'lgan 13 nafar g'olibiga bir million so'mdan pul mukofoti topshirildi.

- Bugun men uchun quvonchli kun, - deydi tumandagi 46-maktabning 11-sinf o'quvchisi Ilhom Eshonqulov. - Tengdoshlar qatori tuman hokimi stipendiysini qo'liga kiritdim. Bu kimlar uchundir arzimasdek tuyular, amma

keyingi muvaffaqiyat-
lar uchun tashlangan
qadam, desam xato
bo'limaydi. Tanlovda kimyo
va matematika yo'nalishida
g'olib bo'ldim.

Shuningdek, fan olim-
piadasining viloyat bosqichi
g'oliblari bo'lgan 10 nafar,
"Zulfiya" nomidagi davlat muko-
foti uchun o'tkazilgan tanloving
viloyat bosqichida yuqori natijalarini
qo'liga kiritigan 3 nafar yoshlari
ham munosib taqdirlandi. O'tayot-
gan yil davomidagi faoliyati natijadorligi
yuqori baholangan 8 nafar yoshlari
yetakchisiga, yoshlari bilan ishlashda
jonbozlik ko'satisib kelayotgan 5 nafar
nuroniyiga tuman hokimligi hamda Yos-
hlari agentligi tuman bo'limi tomoni-
dan tashakkurnoma va esdalik sovg'alari
topshirildi.

doiniy nazorat olib borilmoqda. Iste'molchilarni aldash
holatlarining oldini olish uchun rastalarga mahsulot
narxlari yozib chiqilgan. Xususan, mol go'shti 70 ming
so'mgacha, qo'y go'shti 75 ming so'mgacha, tovuq
go'shti 27 ming, tuxum esa 1100 so'mdan qimmat
bo'limasligi kerak.

Samarqand shahridagi "Siyob dehqon bozori" da
tashkil etilgan yarmarka ham kun davomida xaridolar
bilan gavjum. E'tiborli, bu yerdagi ayrimi mahsulotlar
belgilangan narxdan ham arzonroq sotilmoqda.

- Yarmarkamizda mol go'shti 65 ming so'm,
qo'y go'shti 70 ming so'mdan sotilyapti, - deydi
bozor direktori Shehroz Abbosov. - Boshqa turdag'i
mahsulotlarning ham imkon qadar arzon narxlarda
sotilishini ta'minlayapmiz. Yarmarkada fermerlar
dan tashqari 30 ga yaqin tadbirkorlik subyektlari,
qondolat sexlari ishtirok etayotganligi xaridolarning
tanlash imkoniyatini oshirmoqda.

- Har doim Yangi yil dasturxonasi uchun bozorlikni
yarmarkanadan qilamiz, - deydi Samarqand shahri
Qorasuv massivida istiqomat qiluvchi Obotoy aya
Toshpo'latova. - Bu yerdagi mahsulotlarning sifati
ham yaxshi, narxlari ham arzonroq. Bobodehqonlar,
fermerlarning samimiyyati, ochiqligi kishining kayfiyatini
ko'taradi. Kelinim ikkizim anch'a vaqtдан beri bozord-
amiz, lekin charchoqni his qilganimiz yo'q.
Yarmarkalar 2024-yilning 10-yanvariga qadar
davom etadi.

Asqar ORZIQULOV,
Fazliddin RO'ZIBOYEV (surat).

Payariq tumani hokimi Isroi Jabborovning yoshlari
bilan uchrashuvi ham ochiq muloqot tarzida o'tdi.

Bugungi kunda tumanda 30 yoshlari bo'lganlar
136 ming naftarni, umladan, 14-30 yoshlari 70 ming
dan ortiqni tashkil etadi. Yakuniga yetayotgan yilda
3034 nafar ijtimoiy, moddiy va ma'naviy ko'makka
muhtoj yigit-qizlarni mahallalardagi "Yoshlari daftari" ga
kiritilgan edi. Yil davomida ularga turli shakllarda yordam
ko'rsatilib, 2369 nafar yoshnинг bandligi ta'minlandi, 92
nafariga kredit, 154 nafariga yer berildi.

- Ijtimoiy daftarda qayd etilgan yoshlarga kredit ajratil-
gani yoki berilgani, ishga joylashtirilganligi ularning
muammolari to'laqon hal etildi, degani emas, - dedi
tuman hokimi. - Qachonki, ular, umuman, barcha yoshlari
jamiyatda o'z o'rnnini topib olgandan keyin xotirjam bo'lish
mumkin. Ungacha esa ota-onalar bilan birga mahalla
faoliyari, barcha darajadagi rahbarlar yoshlari hayoti, kelajagi
uchun mas'uliz, ularning oldida burchlimiz.

Uchrashuvda ko'proq yoshlarning fikrlari eshitildi. Ular
o'zlarini va tengdoshlarini qiynatayotgan muammolar yuzasidan
hokim va boshqa rahbarlarga murojaat qildi, o'z takliflarini bildirdi.
Jumladan, Oqtosh mahallasidan Dildora Fayzullayeva tumandagi mabtasiga "Zakovat" klubini ochish, iqtidorli yoshlari
uchun "Hokim stipendiysi" ta'sis etish takliflarini bildirdi. Hokim bu takliflarni qo'llab-quvvatlab, albatta, stipendiya joriy etishini
aytdi.
Farovon mahallasidan Farzona Berdiqulova ijod namunalarini kitob holida chop etishda yordam so'radi. Ijodkor qizning mu-
rojaati ijobi hal etilishi bildirilib, har yili tuman yosh ijodkorlarining to'plamlari tayyorlanishi aytildi.
Uchrashuvda yoshlari vakillari va 2023 yil davomida yuqori ko'rsatkichlarga erishgan mahallalardagi yoshlari yetakchilariga tuman
hokimligining tashakkurnoma va esdalik sovg'alari, badiiy adabiyotlar to'plamlari topshirildi.

INSON RESURSLARINI BOSHQARISH BO'YICHA TAJRIBA ALMASHILDI

Yaqinda Turkiyada o'tkazilgan II Istanbul Inson resurslari forumida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat xizmatini rivojlantirish agentligi direktorining o'rinsari rahbarligida mamlakatimiz vakillari ham ishtirok etdi.

Dastlab Istanbul shahri Beyo'g'li tumani hokimiyatiga tashrif tashkil etildi. Delegatsiyamiz bilan tuman hokimi Xaydar Ali Yildiz muloqot qildi.

Uchrashevda mamlakat ma'muriy-hududiy birliklari va mahalliy boshqaruv tizimi, shuningdek, Beyo'g'li tumani hokimligining faoliyati to'g'risida ma'lumot berildi.

Istanbul forumi doirasida Turkiy davlatlar tashkilotiga a'zo va kuzatuvchi davatlarning inson resurslarini rivojlantirishga mas'ul idoralari rahbarlari ishtirokida seminar tashkil etildi.

Unda inson resurslarini boshqarish va rivojlantirish borasida o'zaro tajriba almashildi.

Tadbirda joriy yil 23-24-oktabr kunlari Samargand shahrida tashkil qilingan TDTga a'zo davlatlarning kadrler siyosatiga mas'ul idoralari rahbarlarning ikkinchi yig'ilishi yugori saviyada o'tgani ta'kidlandi.

Seminarda TDT doirasida turk dunyosi inson resurslarini rivojlantirish institutini tashkil qilish masalasi muhokama qilindi. Ushbu tashhabbus joriy yil Ostona shahrida o'tkazilgan tashkilot davlat rahbarlari sammitining deklaratsiyasida ham o'z aksini topgan.

Muhokama davomida tashabbus qiziqish bilan qabul qilinganligi va qo'llab-quvvatlanayotgani qayd etildi.

Tadbir davomida hamkorlikda mahalliy boshqaruv, turizm salohiyatini va investitsion jozibadorlikni oshirish, shahar infrastrukturasi rivojlantirish va shaharsozlik, yoshlar bilan ishlab sohalarida o'zaro stajirovka dasturlarini tashkil qilmasda maqсадga muvofiqligi ma'lum qilindi.

"Xalqparvar jamiyat" shiori ostida tashkil qilingan II Istanbul Inson resurslari forumi ochilish marosimida Turkiya vitse-prezidenti Devlet Yilmaz ishtirok etdi.

Tadbir Turkiya Respublikasi Prezidenti huzuridagi Inson resurslari ofisi tomonidan tashkil etilib, unda 26 ta mamlakatdan 3 ming nafardan ortiq davlat xizmatchilar, xalqarolik ekspertlar ishtirok etdi.

**B.RAHMATULLAYEV,
viloyat hokimligi tashkiliy-kadrler
guruhi rahbari.**

**Yaqinda viloyat
hokimligida oziq-
ovqat do'konlaridagi
sifatsiz mahsulotlar
masalasiga bag'ish-
langan yig'ilish bo'lib
o'tdi. Unda ma'lum
qilingan joylardagi
o'rganish natijalarini qu-
vonrali emas. Do'kon-
larda sotilayotgan
qalbaki, sifatsiz, mud-
dati o'tgan mahsulotlar
ichida go'daklar ozuqasi
ham borligi achinarli hol.**

TADBIRKORNING MANFAATI ISTE'MOLCHINIKIDAN USTUNUMI?

Raqobatni rivojlantirish va iste'molchilar huquqlarini himoya qilish qo'mitasi viloyat hududiy boshqarmasi hamda viloyat iste'molchilar huquqlarini himoya qilish jamiyatni tomonidan o'tkazilgan monitoring o'rganish tadbirlarida Samarqand shahridagi 23 ta savdo do'konida 724 dona, Samarqand tumanidagi 14 ta savdo do'konida 744 dona, Bulung'ur tumanidagi 4 ta savdo do'konida 268 dona, jami qo'shib hisoblaganda, tumanlardagi 73 ta savdo obyektiida iste'molchi salomatligi uchun xavfli 2307 dona mahsulot sotib kelingani aniqlangan. Anglaganagingizdek, bu hali xamir uchidan patir. Viloyatda yuz minglab shunday do'konlar bor. Agar yuqorida raqamlar asosida mulohaza yuritsa, har 100 mingta do'konda 3 milliontaga yaqin iste'molga yaroqsiz mahsulot bor, degan xulosaga kelish mumkin.

Oziq-ovqat do'konlari tanganing bir tomoni bo'lsa, bozorlar uning ikkinchi tomoni hisoblanadi. Xalqimizning asosiy qismi haftalik, oylik iste'molga yetadigan mahsulotlarni arzonroq narxda bozorlardan xarid qilishga odatlangan. Xo'sh, ularda vaziyat qanday, bozor ma'muriyati oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash uchun nima qilyapti? Ayni savolga Samargand shahri hududidagi dehqon bozorlari misolida javob olisheha harakat qildi.

"Siyob dehqon bozori" 1900 tadan ziyod savdo rastasini o'z ichiga oladi. Iste'molchilar unda kundalik ehtiyoji uchun zarur barcha mahsulotni topishi mumkin. Bozor ma'muriyating ma'lum qilishicha, tegishli tashkilotlar oyoib yoki ikki marotaba kelib, hududagi sanarita, gигигиена va boshqa talablarning bajarilishi holatini o'rganib ketadi. Bozorda sifati buzilgan yoki inson salomatligi uchun xavfli mahsulotlar solishining oldini olish esa Samargand shahar hayonlar kasalliklari tashxi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazi 1-veterinariya sanitariya ekspertiza tahlixonasiga yuklatilgan.

Tahlixonadan olgan ma'lumotimizga ko'ra, ular o'tgan noyabr oyining o'zida 5 partiyada 58 kilogramm ikkilamchi mahsulotlar (kalla-pocha), 9 partiyada 273 dona tuxum, 16 partiyada 80 kilogramm sut, 32 partiyada 139 kilogramm (105 bog') ko'kat, 2 partiyada 30 kilogramm poliz mahsulotlari, 2 partiyada 49 kilogramm iste'molga yaroqsiz mol go'shti solishining oldini olishgan.

- Ishni erta tongdan, bozorga olib kelingan mahsulotlarni tahlidan o'tkazishdan boshlaymiz, - deydi tahlilkona mudiri Abduaiz Tursunqulov. - Turli vaziyatlar bo'ladı, mahsuloti iste'molga yaroqsiz ekanligini bila turib, bozorga olib chiqadiganlar ham ko'p uchraydi. Bizning vazifamiz ularni to'xtib qolish, xalqimizning salomatligini himoya qilish. Bozor hududida faqatgina tegishli ma'lumotnomasini bor mahsulotlarni sotish mumkin.

Buni tekshirib ko'rish uchun bozorni aylandik. Biz tasodifly shaklda muloqot qilgan sotuvchilarning barchasida ma'lumotnomasi bor edi. E'tiborlisi, hech kim bizning ma'lumotnomani ko'sratish haqidagi so'rovimizdan taajibuga tushgani yo'q. Aksinchal, sotuvchilar o'z mahsulotining sifatidan ko'ngli to'q, demakki, ishida ham unum bo'ladi. Bu quvonarli hol, albatta. Lekin

tuman tibbiyot bir-lashmasida aholiga ko'rsatilayotgan tibbiy xizmat sifatini

yaxshilash hamda aholini sifatli va arzon dori-darmon vositalari bilan ta'minlash masalasi o'rganilmoqda.

Ishchi guruh faoliyati davomida birlamchi tizim tibbiyot muassasalarini ish jarayonlari, sharoitlari o'rganildi. Mavjud kamchiliklar aniqlanib, ularni bartaraf etishga ko'maklashidi. Shuningdek, aholini sifatli va arzon dori-darmon bilan ta'minlash maqsadida tumanidagi barcha dorixonalar faoliyati o'rganilmoqda. O'rganish jarayonida dorixonalarda dori vositalari retseptorsiz, jurnallarda qayd qilinmasdan sotilayotganligi, shifokorlar esa davolash standartlariga riyoq qilmayotganligi, ko'p hollarda asosan chet elda ishlab chiqarilgan, qimmat dorilar taysiya etilayotganligi, ba'zan keragidan ortiq dori vositalari buyurilayotganligi aniqlandi. Yuqoridaq kamchiliklarni inobatga olib, universitet professor-o'qituvchilar shifokorlar bilan tumanning o'zida seminar o'tkazmoqda. Shifokorlarning malakasini oshirish choralar ko'rilidi. Tuman markaziy shifoxonasi barcha bo'limgari, oilaviy shifokorlik punktlari va poliklinika vrachlariga har bir kasallik bo'yicha davolash

Bozorlarda ahvol qanday?

"OLMASANGIZ, TEGINMANG": YANA SIFATSIZ OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARI SAVDOSI HAQIDA

jarayonda ko'rgan ba'zi muammolarimizni ham aytib o'tishimiz kerak. Birinchidan, bu sifati tez buziladigan ayrim mahsulotlarning, xususan, salatlarning usti ochiq holatda sotilayotganidir. Bozor ma'muriyati buni salat sotuvchilarining joyi aslida boshqa yerda ekanligi, ajaratilgan joyda bu turdag'i mahsulotlarni uchun sovtikchilar berilishi, ammo ular eski joyini o'zgartirishdan bosh tortayotganligi bilan izohladi. Nazarimizda ma'muriyati bu masalaga jiddiyroq kirishmagan, agar kirisha, albatta, tartib o'natalidi. Ikkinci masala, ko'cha savdosid. Tabiiyi, bu yerda "sotuvchi"larda mahsulotining sifatini kafolatlovchi birona hujjat yo'q. Mana shu holatda haqiqatan ham bozor ma'muriyatining qo'li kaltalik qiladi. Sababi, ularda o'z hududidan tashqarida bo'libayotgan noqonuniy savdoni to'xtatish vakolati yo'q. Bozor mas'ulining aytishicha, ular ayni masalada mutasaddi idoralariga bir necha marotaba murojaat qilishgan. Biroq hech kim bu murojaatlarini ijobji hal qila olmagan. Nazoratsizlik muamming chuqur ildiz otishiga sabab bo'lmoida.

"Temir yo'li dehqon bozori" Samarqandning markazida joylashgan eng gavium bozorlardan biri hisoblanadi. Bu yerda tartib Siyobdagidan qolishmaydi. Rastalardagi turfa mahsulotlarni ko'rgan kishining bahri dili ochiladi. Bozor ma'muriyati hududida tartib o'rnatishga alohida e'tibor qaratayotganini, tahlilkona mudiri esa mahsulotlar sifati doimiy nazoratda ekanligini bildirdi. Ammo bozorni ko'zdan kechirish davomida bu yerda ham yuqorida tilga olingan muammolar borligini ko'rdik. Shuningdek, bozor hududida (rastada emas) sifati nom'a lum konserva mahsulotlarni sotayotgan fuqarolarga ko'zimiz tushdi. Ulardan birining mahsulotini ko'zdan kechirayotganimizda qarshilikka ham uchradi.

Bu birligma holat emas. Umuman, bozor yoki savdo do'konlari xaridori sifatida kirim, biron mahsulotning yorlig'i niinchilab o'qishini boshlaganiningizda, aksariyati sotuvchilarning avzoyi boshlibi, "tekshiruvchimiz?", "olmasangiz, tegimang", deb kayfiyatiningizni tushradiganlar ham borligi kuzatildi. Nima, xaridor oladigan mahsulotni tekshirmsiligi kerakmi? O'ziga berilgan imtioy va erkinliklarning barcha tadbirkorlar ham to'g'ri foydalananmayapti, axir. Ularni nazorat qilish esa juda qiyin. Bunga bozorlarni o'rganish davomida yana bir bor amin bo'ldik. Masalan, do'kon bozor hududida joylashgan bo'lsa ham undagi mahsulotlarning sifatini bozor tahlilkonasi nazorat qilmas ekan. "Do'konlar SESga qaraydi", deyishdi ular. "SES" dagilar esa biz faqat fuqarolardan murojaat tushsa, tadbirkor ombudsmani roziligi bilan tekshirish o'tkazishimiz mumkin, deydi. Xo'p, tadbirkorni "tekshir-tekshir" dan himoya qilayotgan ekanmiz, endi iste'molchini ham tadbirkordan himoya qilishning soddaroq tartibini ishlab chiqish kerak, nazarimizda.

ZAHARLANISH HOLATLARI KO'PAYMOQDA

Oqibatdan qo'rg'ymadigan tadbirkorlar diqqatiga: Qalbaki-lashtirilgan, sanitariya-gigiyena va texnologik tartibga riyoq etilagan holda tayyorlangan mahsulotlarni turli zaharli moddalar, kimyoiv birikmlar bilan zaraarlaring yoki kasallik qo'zg'atuvchi mikroblast bilan ifoslangan bo'lishi mumkin. Ular inson organizmiga keng doirada ta'sir etib, asab, endokrin bezlar, yurak, qon-tomir kasalliklarini keltirib chiqaradi hamda yurak, buyrak, jigar va nerv tizimi faoliyatini izdan chiqaradi. Yengil holatida ham kasallik qo'zg'atuvchi mikroblast o'tkiz oshqozon ichak kasalliklari va ovqatdan zaharlanishga sabab bo'ladi.

Viloyat sanitariya-epidemiologik osoyishtalik va jamoat salomatligi boshqarmasidan olingan ma'lumotga ko'ra, keyingi vaqtida aholi o'tsasida sifatini mahsulotlarni iste'mol qilish bilan bog'iqlik xastaliklar, xususan, uning eng og'ir turli hisoblangan botulizm kasalligi ko'paygan. Birgina joriy yilning o'tgan 11 oyida qayd etilgan zaharlanish holatlarining 9 tasa 33 nafar fuqaro botulizm bilan og'rib, shundan 3 nafar olamdan o'tgan. Omon qolgan fuqarolarda ham kasallik og'ir asoratlar goldirgan.

- Aksariyat tadbirkorlik subyektlarining chakana savdo qoidalariiga riyoq etmayotganligi vaziyatini yanada og'irlashtirmoqda, - deydi boshqarmaning ovqatishanish gigiyeniga bo'limi mudiri Yusuf Rahimov. - Xususan, insonlarning zaharlanishiga asosan go'sht, sut, ikkilamchi chorvachilik mahsulotlari, turli xil pishirilqlar, tez beziluvchi oziq-ovqatlarining ko'cha sharoitida sotilayotganligi, do'konlarda esa sifatini kafolatlovchi hujjatlari bo'Imagan, yaroqlilik muddati o'tgan mahsulotlar savdoga chiqarilayotgani sababdir. Bugun bunday holatni har yerda ko'rish mumkin. Jarayonda qat'iy tarib ta'minlanmas ekan, aholi salomatligiga tahdid yo'qlamaydi.

Mutaxassisning ta'kidashicha, bugungi sharoitda har kim o'z salomatligi uchun kurashishi, ayniqsa, oziq-ovqat mahsulotlarni tanlashda o'ta hushyor bo'lishi zarur. Jumladan, bo-

zorlar hamda savdo do'konlaridan oziq-ovqat mahsulotlarni xarid qilishda mahsulotning sifati, yaroqlilik muddati, idishining bejirimligi, yorliqlarining mavjudligiga alohida e'tibor berishi, uning sifatini kafolatlovchi hujjatlarni so'rab olishi lozim. Sifati, tovar ko'rinishi buzilgan, tegishli hujjatlari bo'Imagan, ishlab chiqaruvchisi va ishlab chiqarilgan vaqtli ko'rsatilma-gan, uy sharoitida tayyorlangan mahsulotlarni xarid qilmaslik tavsiya etiladi.

SIFATSIZ MAHSULOTNI SOTGAN QAMALISHI MUMKIN

"Iste'molchilarining huquqlarini himoya qilish to'g'risida"gi Qonunning 11-moddasida dori vositalari va tibbiy buyumlarida, oziq-ovqat va maishiy kimyo tovarlarida ularning ishlab chiqarilgan sanasi, yaroqlilik muddati hamda saqlash shartlari ko'rsatilgan bo'lishi belgilangan. Sotuvchilarga ishlab chiqarilgan sanasi va yaroqlilik muddati ko'rsatilgagan yoki yaroqlilik muddati o'tgan tovarlarni qabul qilish hamda realatsiya qilish man etilgan.

O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi 178-moddasiga ko'ra, yaroqlilik muddati o'tgan tovarlarni, shuningdek, ishlab chiqarilgan sanasi va yaroqlilik muddati ko'rsatilishi shartligi qonunchilikda nazarda tutilgan tovarlarni ularning ishlab chiqarilgan sanasi va yaroqlilik muddati ko'rsatmagan holda realatsiya qilish hamda sotish uchun qabul qilganlik huquqbazarlik ashyolari musodara qilinishinga va

fugarolarga bazaviy hisoblash miqdorining uch baravaridan o'n baravarigacha, mansabdar shaxslarga esa yetti baravaridan o'n baravarigacha miqdorda jarima solinishinga sabab bo'ladi. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 186-moddasiga asosan, iste'molchilarining hayoti yoki sog'lig'i xavfsizligi talablariga javob bermaydigan tovarlarni o'tkazish maqsadini ko'zlab ishlab chiqarish, saqlash, tashish yoxud o'tkazish, ishlar bajarish yoki xizmatlar ko'rsatish bazaviy hisoblash miqdorining yuz baravaridan ikki yuz baravarigacha miqdorda jarima yoki uch yuz soatgacha majburiy jamaot ishlari yoxud ikki yilgacha axloq tuzatish ishlari bilan jazolanadi.

O'sha harakatlar badanga o'ttacha og'ir yoxud og'ir shistik yetkazilishiga sabab bo'lsa, aybdor bazaviy hisoblash miqdorining ikki yuz baravaridan to'rt yuz baravarigacha miqdorda jarima yoki uch yuz soatdandan uch yuz oltmesh soatgacha ma-jburiy jamaot ishlari yoki ikki yildan uch yilgacha axloq tuzatish ishlari yoxud bir yildan uch yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolandi. Agar bu harakatlar odam o'limiga sabab bo'lsa, u uch yildan yetti yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolandi.

- Xorijiy davlatlarda bunday huquqbazarlik uchun yanada og'irroq jazo choralar belgilangan, - deydi Yuridik xizmat ko'rsatish markazi bosh yuriskonsulti B.Qozoqov. - Jumladan, Germaniyada sifatsiz mahsulot sotganlik uchun o'ttacha jarima miqdori 25 ming yevroni, Qozog'istonda 4 million tengni tashkil etadi. Rossiya esa ayni huquqbazarli uchun 50 ming rubl jarima qo'llanishi yoki do'kon faoliyati 90 kunga-chaga to'xtatib qo'yilishi mumkin. Aytish joizki, milliy qonunchiligidan xalqimizning yashash tarzi va boshqa qator omillar inobatga olingan. Lekin bu belgilangan jazo yengiligin anglatmaydi. Unda tadbirkor yoki fugaroning xatosini qayta takrorlamasligini ta'minlash principi ustunlik qiladi.

Xulosa qilish sizdan. Biz esa mavzuga yana qaytamiz. Shu kunlarda viloyatimizda tegishli ishchi guruhi tomonidan o'rganish ishlari davom etmoqda.

**Asqar BAROTOV,
"Zarafshon" muxbir.**

Joriy yilning 20-21-dekabr kunlari Samargand davlat chet tillar instituti va Koreya Respublikasining "Koreya ikki tillilik jamiyat" hamda "Global ko'reyshunoslik tadqiqot instituti" bilan hamkorlikda "Tillar tadqiqi va ta'limining dolzARB masalalari" mavzusida respublika ilmiy-amaliy hamda "Koreya va O'rta Osiyonning bilingual ta'limida mahalliy o'qituvchilarning malakasini oshirish" mavzusida xalqaro ilmiy-amaliy anjumanlar bo'lib o'tadi.

Anjumanlarda tillar tadqiqi va ta'limining dolzARB masalalari muhokama qilinadi. Tadbirlar institutda zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida xorijiy tillarni o'rgatish uchun yoshlarimizga yaratilgan shart-sharoitlar, moddiy-texnik baza bilan ko'reyalik mehmonlarni tanishtirishdan boshlanadi.

So'nggi yillarda ushbu oliy ta'lim maskanida xalqaro hamkorlik yaxshi yo'iga qo'yilishi bois dunyoning ko'plab nufuzli oliy o'quv yurtlaridan yuqori malakali mutaxassislar kelib, faoliyat ko'rsatmoqda. Ayniqsa,

Dunyoda konstitutsiyalar ko'p. Eng qadimiy konstitutsiya Polshada, eng yirigi Hindistonda bo'lsa, qolganlari ham turli omillar asosida bir-biridan farq qiladi. Faqatgina maqsad bitta, u ham bo'lsa, fuqarolarning farovon, xavfsiz hayoti uchun zarur huquqiy muhit yaratish.

Maqsad – insonlarning hayotini yaxshilash

Bosh qomusimizning yangi tahririda ham inson huquq va erkinliklari kafolatlari sezilarli darajada kuchaytirildi. Jumladan, unda shaxs sudning qarorisiz 48 soatdan ortiq muddat ushlab turilishi mumkin emasligi belgilandi. Ya'ni, shaxsnинг erkinligini cheklash bilan bog'liq har qanday harakat faqatgina sud qarori asosida amalga oshirilishi shart. Ushbu qoida tergov organlari tomonidan insonlarni noqonuniy hibsga olish, assosiz qamoqqa olish va saqlashga yo'i qo'ymaslikqa qaratilgan.

Konstitutsiyaning 28-moddasida jinoyat sodir etganlikda abyланувотган shaxs uning aybi qonunda nazarda tutilgan tartibda oshkora sud muhokamasi yo'i bilan isbotlanmaguncha va sudning qonuniy kuchga kirgan hukmi bilan aniqlanmaguncha aysiz deb hisoblanishi, abyланувчига o'zini himoya qilish uchun barcha imkoniyatlar ta'minlanishi belgilandi. Eng asosiyi, aybdorlikka oid barcha shubhalari, agar ularni bartaraf etish imkoniyatlari tugagan bo'lsa, guman qilinuvchining, abyланувчining, sudsuvchining yoki mahkumning foydasiga hal qilinishi kerak. Bunda guman qilinuvchi, abyланувчи yoki sudsuvchisi o'zining aysizligini isbotlashi shart emas va istalgan vaqtida suket saqlash huquqidan foydalaniishi mumkin.

Aytish jozi, Bosh qonunda shaxsni ushslash chog'ida unga tushunarli tilda huquqlari va ushlab turilishi asoslari tushuntirilishi shartligi mustahkamlangan. Jarayonda abyланувчи va sudsuvchilarga o'ziga qarshi ko'rsatma bermaslik (xalqaro e'tirof etilgan "Miranda qoidasi"), sukut saqlash huquqi ham berilgan. Ayni kunda bu normalarning so'zsiz ishlashini ta'minlash, fuqaro va davlat xizmatchilarining konstitutsiyaviy bilimlarini oshirish maqsadida tizimli ishlar olib borilmoqda.

Olim YUSUPOV,
O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti dotsenti, polkovnik.

o'tkazilayotgani ham ana shu xalqaro hamkorlik natijasidir.

Konferensiya ishida Koreya Respublikasining Global koreyshunoslik tadqiqot instituti prezidenti Kim Ji Hyong, Koreya ikki tillilik jamiyat

xorijiy tillarda erkin so'zlasha oladigan mutaxassislarini tayyorlash bilan birga, dunyo axborot resurslaridan samarali foydalanish, xalqaro hamjamiyat bilan aloqalarni mustahkamlash imkoniyatlari, O'zbekistonda chet tillarni o'rganish tizimini yanada takomillashtirish bo'yicha amalga oshirilayotgan ishlar muhokama qilinadi. O'ylaymizki, ushbu ilmiy-amaliy hamkorlik mustaqil yurtimizda iqtisodiy, siyosiy va madaniy aloqalarimizni yanada yuksaltirishga qodir bo'lgan, xorijiy tillar bilan birga, o'z qadr-qimmati va o'zga xalqlar madaniyatini yaxshi bilgan kadrlar tayyorlashda tajriba maydoni vazifasini o'taydi.

Ahmad RAHIMOV,
Samarqand davlat chet tillar instituti Sharq tillari fakulteti koreys filologiyasi kafedrasi professori.

Tillar tadqiqi va ta'limining dolzARB masalalari muhokama qilinadi

Sharq tillari bo'yicha hamkorlikda malakali mutaxassislar, magistrant va doktorantlar tayyorlashning yo'iga qo'yilgan maqtovgva arziguylar natijalar qo'lg'a kiritilishiha asos bo'imodqa. Xalqaro maqomdagi bunday nufuzli konferensiyaning aynan ushbu ta'lim muassasasida

rezidenti Chin Jong Ran ishtiroki kutilmoga. Shuningdek, koreyalik, qirg'izistonlik professorlar va o'zbekistonlari taniqli tilshunoslarning chiqishlari rejalashtirilgan.

Konferensiya xorijiy tillarni o'rgatish, o'sib kelayotgan yosh avlodni chet tillar bo'yicha o'qitish,

PIROTEXNIKA VOSITALARINI SAQLAB KELAYOTGAN SHAXSLAR USHLANDI

Amaldagi tartib-qoidalarga ko'ra, mammakatimiz hududida pirotexnika vositalarini olib kirish, ishlab chiqarish, tashish, saqlash, sotish va ulardan foydalanish vaqtincha taqilangan. Bozorlar, savdo komplekslari va korxonalarining rahbarlari o'z hududlarida pirotexnika vositalari savdosiga va saqlanishi holatlariiga yo'l qo'yilganligi uchun jinoi yavobgarlikka tortishgacha shaxsan javob berishi to'g'risida ogohlantirilgan. Pirotexnika vositalarini yurtimiza olib kirish va oldi-sotdisi bilan shug'ullanigan shaxslarga nisbatan tegishli choralar ko'riliishi belgilangan.

Shunga qaramay, Yangi yil bayrami arafasida qonungaga zid ushbu harakat bilan shug'ullanish holatlari uchramoqda. Ayrim shaxslar pul va moddiy manfaatdorlikni inson hayoti va salomatligidan ustun qoymoqda.

Viloyatimizdagi huquq-tartibot idoralari tomonidan ayni paytda mazkur yo'nalihsda profilaktika ishlari bilan birga keng qamrovi tezkor tadbirlar ham o'tkizmoqda.

DXX viloyat boshqarmasi hamda viloyat IIB xodimlari hamkorligida o'tkazilgan navbatdagagi tadbir davomida Samarqand shahrida yashovchi, 1990-yilda tug'ilgan T.F. qarindoshi S.R.ning yashash xonadonida sotish maqsadida olib qo'yan taxminiy bahosi 1 milliard so'milik 21 turdag'i 1903 dona pirotexnika vositalarini yashirin ravishda saqlab kelayotganligi aniqlanib, ashyoviy dalil tariqasida olingan. Hozirda mazkur shaxsga nisbatan Jinoyat kodeksining tegishli moddalar bilan jinoyat ishi qo'zg'atilishi rejalashtirilibr, surishtiruv harakatlari olib borilmoqda.

Shu kabi yana bir tezkor tadbirda Jomboy tumani da yashovchi, 2001-yilda tug'ilgan R.Sh., bulung'urlik D.Sh va B.J., Jizzax shahrida yashovchi, 1992-yilda tug'ilgan Q.B. va Payariq tumanida yashovchi, 2004-yilda tug'ilgan A.D. pirotexnika vositalari savdosiga bilan shug'ullanib kelayotganligi aniqlanib, ulardan 32 ming 96 dona "Britanik", "Treniya" va "Noviy vek" nomli vositalar olib qo'yildi.

Ushbu shaxslarga nisbatan Ma'muriy yavobgarlik to'g'risidagi kodeksning tegishli moddalar bilan yavobgarlikka tortish choralar ko'rilmoxda.

Yo'l-transport hodisalari-da trasologiya ekspertizasi muhim o'r'in tutadi. Ayniqsa, transport vositalarining izarlari tadqiq qiluvchi transport-trasologiya ekspertizasi natijasida transport bilan bog'liq ko'plab jinoyatlar aniqlanadi.

Transport-trasologiya ekspertizasida asosan yo'l-transport hodisasi (YTH) sodir bo'lgan joyda qolgan ehtiyoj qismalar bo'laklarining joylashuvni, tormoz izlari, transportdan yo'lida oqib chiqqan suyuqliklar o'raniqiladi. To'qashuvlarda sodir etilgan shikastlanishi izarlardan malakali ekspertlar yo'l-transport hodisasi sodir bo'lish mexanizmini, to'qnashuv joyi,

Transport-trasologiya ekspertizasi haqida nima bilasiz?

avtomobillar o'zaro qanaqa holatda va qaysi qismlari bilan to'qnashganligini, shuningdek, ular aynan qaysi qismi bilan piyodani urganligini aniqlab beradi.

YTH haqidagi to'liq tasavvuru shakllantirishda, shuningdek, sud muhokamasi yoki tergov jarayonida aybdorlarni aniqlashda, aybdor sud muhokamasidan va jazodon qochish maqsadida hodisa joyida yashiringanda, YTH qatnashchilarining har biri o'zining haqligini isbotlashga urinayotganda hamda halokat holatini

va to'qnashuv mexanizmini aniqlash imkoniyati mavjud bo'lmaganda mazkur ekspertizaga ehtiyoj tug'iladi. Shuningdek, aysiz kishining zimmasiga aybdorlik yuksayotganda yoki holat to'liq oydinlashtirilmagan holatlarda uning xizmati beqiyos bo'ladi.

Ayrim holatlarda, jumladan, transportning sug'urta badalini olish bilan bog'liq firibgarlik ishlardagi ham transport-trasologiya ekspertizasiga talab yanayam oshadi.

Ilgari ekspertizaning tadqiqotlari va

natijasi aks ettirilgan hujat, ya'ni sud-ekspertriza xulosasi faqatgina huquqni muhofaza qiluvchi organlarning va sudlarning qaror va ajrimalriga asosan beril edi. Endilikda jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlariga asosan ham ekspertiza o'tkazuvchi mutaxassislarining fikri beriladi. Bu turli holatlardan bo'yicha ekspertiza tadqiqotlari o'tkazishga zarurat tug'ilsa, fuqarolar yoki tashkilot vakillari huquqni muhofaza qiluvchi organiga yoki sudga murojaat qilmasdan, Respublika sud ekspertizasi markaziga yoki uning hududiy bo'limlariiga to'g'ridan-to'g'ri murojaat qilishlari mumkin.

Otabek IBRAGIMOV,
Adliya vazirligi huzuridagi
X.Sulaymonova nomidagi
respublika sud-ekspertriza
markazi eksperti.

REKLAMA, E'LONLAR, BILDIRISHLAR / Gazetamiz haftada uch marta - seshanba, payshanba va shanba kunlari chop etiladi / Gazetada chop etilayotgan reklama va e'londar tezkor, samarali va hamyonbop / MUROJAAT UCHUN TELEFON: 66-233-91-56

DA'VOLAR BO'LSA...

Samarqand shahrida xususiy amaliyot bilan shug'ullanuvchi notarius Aliyeva Lola Zoirovna notarial idorasida marhum Amonov Najmidin Kurbanovichga (2020-yil 2-iyunda vafot etgan) tegishli mol-mulk uchun meros ishi ochilmoqda. Shu munosabat bilan merosxo'rlearning Aliyeva Lola Zoirovna notarial idorasiga murojaat etishlarini so'raymiz.

Manzil: Samarqand shahri Mirzo Ulug'bek ko'chasi, 80-uy.

Samarqand shahrida xususiy amaliyot bilan shug'ullanuvchi notarius Bobomurodov Pirmamat Isomiddinovich notarial idorasida marhum Shamsiddinov Zafar Sayfiddinovichga (2023-yil 20-mayda vafot etgan) tegishli mol-mulk uchun meros ishi ochilmoqda. Shu munosabat bilan merosxo'rlearning Muhammadiyev Farhod Jo'raulovich notarial idorasiga murojaat etishlarini so'raymiz.

Manzil: Samarqand shahri Beruniy ko'chasi, 12-uy.

Samarqand shahrida xususiy amaliyot bilan shug'ullanuvchi notarius Hazratqulov Mahmud Mo'minqulovich notarial idorasida marhum Axtamov Rustamiga (2020-yil 16-dekabrda vafot etgan) tegishli mol-mulk uchun meros ishi ochilmoqda. Shu munosabat bilan merosxo'rlearning Hazratqulov Mahmud Mo'minqulovich notarial idorasiga murojaat etishlarini so'raymiz.

Manzil: Samarqand shahri Amir Temur ko'chasi, 36-uy.

Samarqand shahrida xususiy amaliyot bilan shug'ullanuvchi notarius Hazratqulov Mahmud Mo'minqulovich notarial idorasida marhum Axtamov Rustamiga (2020-yil 16-dekabrda vafot etgan) tegishli mol-mulk uchun meros ishi ochilmoqda. Shu munosabat bilan merosxo'rlearning Hazratqulov Mahmud Mo'minqulovich notarial idorasiga murojaat etishlarini so'raymiz.

Manzil: Samarqand shahri Amir Temur ko'chasi, 36-uy.

Samarqand shahrida xususiy amaliyot bilan shug'ullanuvchi notarius Hazratqulov Mahmud Mo'minqulovich notarial idorasida marhum Axtamov Rustamiga (2020-yil 16-dekabrda vafot etgan) tegishli mol-mulk uchun meros ishi ochilmoqda. Shu munosabat bilan merosxo'rlearning Hazratqulov Mahmud Mo'minqulovich notarial idorasiga murojaat etishlarini so'raymiz.

Manzil: Samarqand shahri Amir Temur ko'chasi, 36-uy.

Samarqand shahrida xususiy amaliyot bilan shug'ullanuvchi notarius Hazratqulov Mahmud Mo'minqulovich notarial idorasida marhum Axtamov Rustamiga (2020-yil 16-dekabrda vafot etgan) tegishli mol-mulk uchun meros ishi ochilmoqda. Shu munosabat bilan merosxo'rlearning Hazratqulov Mahmud Mo'minqulovich notarial idorasiga murojaat etishlarini so'raymiz.

Manzil: Samarqand shahri Amir Temur ko'chasi, 36-uy.

Samarqand shahrida xususiy amaliyot bilan shug'ullanuvchi notarius Hazratqulov Mahmud Mo'minqulovich notarial idorasida marhum Axtamov Rustamiga (2020-yil 16-dekabrda vafot etgan) tegishli mol-mulk uchun meros ishi ochilmoqda. Shu munosabat bilan merosxo'rlearning Hazratqulov Mahmud Mo'minqulovich notarial idorasiga murojaat etishlarini so'raymiz.

Manzil: Samarqand shahri Amir Temur ko'chasi, 36-uy.

Samarqand shahrida xususiy amaliyot bilan shug'ullanuvchi notarius Hazratqulov Mahmud Mo'minqulovich notarial idorasida marhum Axtamov Rustamiga (2020-yil 16-dekabrda vafot etgan) tegishli mol-mulk uchun meros ishi ochilmoqda. Shu munosabat bilan merosxo'rlearning Hazratqulov Mahmud Mo'minqulovich notarial idorasiga murojaat etishlarini so'raymiz.

Manzil: Samarqand shahri Amir Temur ko'chasi, 36-uy.

Samarqand shahrida xususiy amaliyot bilan shug'ullanuvchi notarius Hazratqulov Mahmud Mo'minqulovich notarial idorasida marhum Axtamov Rustamiga (2020-yil 16-dekabrda vafot etgan) tegishli mol-mulk uchun meros ishi ochilmoqda. Shu munosabat bilan merosxo'rlearning Hazratqulov Mahmud Mo'minqulovich notarial idorasiga murojaat etishlarini so'raymiz.

Manzil: Samarqand shahri Amir Temur ko'chasi, 36-uy.

Samarqand shahrida xususiy amaliyot bilan shug'ullanuvchi notarius Hazratqulov Mahmud Mo'minqulovich notarial idorasida marhum Axtamov Rustamiga (2020-yil 16-dekabrda vafot etgan) tegishli mol-mulk uchun meros ishi ochilmoqda. Shu munosabat bilan merosxo'rlearning Hazratqulov Mahmud Mo'minqulovich notarial idorasiga murojaat etishlarini so'raymiz.

Manzil: Samarqand shahri Amir Temur ko'chasi, 36-uy.

Samarqand shahrida xususiy amaliyot bilan shug'ullanuvchi notarius Hazratqulov Mahmud Mo'minqulovich notarial idorasida marhum Axtamov Rustamiga (2020-yil 16-dek

Nihoyat alifbomizning takomillashgan so'ngagi nusxasi e'lon qilindi - qozonda bori cho'michga chiqdi. Endi boshqa jiddiy o'zgarishlar bo'imaydi, deb turganimizda, turkiy davlatlar ning yagona alifbosi haqida taklif o'rtaga tashlandi. Bu bиро'ла mushtarak alifboga o'tib qo'y qolish orzusini paydo qildi vaturkiylarnigina emas, dunyoning yagona alifbosi mazmunida yana bir marta fikr-mulohazalar qilishga undadi.

Gapni odatdagiday sal oldin-roqdan boshlashimizga to'g'ri keladi. Mirzo Boburni ko'p asrlar davomida foydalanih kelingan yozvuni isloh qilishdek katta jasoratga nima undadi ekan? Bu borada bizning keyingi yuz yil davomida qilayotgan harakatlarimizni qanday tushunsa bo'ladi? Illohi mo'jiza - tilni allaqanda alifbolar bilan mukammal ta'minlashning iloji borni? Umuman, alifbologa bugungi dunyoning munosabati, yozuvning ertangi mavgei haqida nimalar deyish mumkin? Shu va shunga o'xshash savollarga biringa o'z alifbomiz talqinida bema'lol javob bersa bo'ladi.

Alifbolar bilan bog'liq turli-tuman vaziyatlarni boshdan o'tkazdik: arab, lotin, rus va yana lotin... Ularning har biri bilan oz-ko'p noxushliklar krib kelavardi: tuzatishlar va yana tuzatishlar... Mustaqil sharofati bilan yozuvlarimiz tarixida illi bora g'oyat insonparvar, ona tilimiz tabiatiga mos alifboga o'tish erki bilan ishga kirishdi va arzilari samaralariga ham erishdik. Tilimiz unchalik xushlamay kelgan belgilarning katta qismi iste'moldan chiqarildi.

Katta-kichik muvaffaqiyatlarimizga qaramay, lotin yozuviga asoslangan bugungi alifbomiz ham tilimizning ayrim jihatlariga unchalik mos emasligi haqidagi ko'p gapiridli va o'zgarishlar qilishni lozim topdik. Vazifa ayrimlar o'ylagandek oson emas edi. Tilshunoslarimiz bir-biriga yaqin va farqli xulosalar aytishdi. Ulardan qaysilari og'irimizni yengil qilishi haqidagi o'yali ko'rishimizga to'g'ri keldi. O'ttiz yillik mehnat va muhokamalar ortda qoldi. Ammo masalaga keng qamrovi munosabat, shaxsiy tashabbus o'z vaqtida keragicha shakllanmadik, ma'lum muddat bireyqlamalik va xotirjamlik epkini sezilib turdi, ozgina uquvsizlik, jarayonga xalal beruvchilar ham bordek tuyuldi. Sohaga iqtidori olimlarini jaib qilish va ko'pnинг fikrini jiddi o'rganish bilan bog'liq ilhomlantruvchi omillardan, umuman, yuksak darajadagi ilmiy-amaly potensialimizdan barcha o'rnlarda ham yetaricha foydalandik, deya olmaymiz. Alifboning amaldagi hayotida ham biroz achinarli hotlatlar sodir bo'lidi. Maktab darsliklarimizning ayrimlarida Odil Yoqubovni O.Yo, Yoqubjon Shukurovni Yo.Sh ko'rinishda qisqartishlarga duch keldik, ye (ye) qatnashgan ayrim familyalarni hanuz xato yozib kelaymiz. Saviyamizdag'i shu va shunga o'xshash vazifalar - noxush manzaralar - salbiy asoratlar qoldirishi tabiy edi.

Ma'lum bir yozuvga o'tishda til alifboga emas, alifbo tilga moslashtiriladi. Eng asosiyisi, o'zga til xususiyatlarni oz yoki ko'p darajada qabul qilishga ehtiyoj yo'q. Afsuski, shu paytgacha turli jiddiy sabablarla ko'ra, tillarni "ona alifbo" ga moslashtirish majburiyatlarni ustunlik qilib keldi. Bu zo'rliklar tuvaliy paydo bo'lgan ayrim noxushliklardan hanuz uzel-kesil qutila olmavapmiz. Umumturkiy alifbo to'g'ri shakllantirilsa, bunday kamchiliklarga to'liq barham beriladi. Alohida tillardagi nutq tuvushlar bir-biriga qanchalik o'xshamasin, ko'pincha o'ziga xos artikulyatsiya or'ni va usuli bilan farqlanib turadi. Xuddi ana shu farq foneklarni milliyligini ta'minlashda muhim ahamiyat kash etdi, g'oyat samarali qadam tashlandi. Alifbomizdan norozi bo'lishiga jiddiy asoslar g'oyat ko'p deya olmaymiz. To'g'ri, dastlab kutilmagan vaziyatlariga duch keldik: **mo'jiza, mo'tadir, mo'tabar, ashob, ishoq** kabi birliklarda alohida beligidan foydalanih yoki foydalansmaslik majburiyati paydo bo'ldi. O shakliga moyil harflar soni ko'paydi. Kamchiliklarni shoshib tuzatish oqibatida sal ulyalib ham qoldik.

Alifbomiz bilan bog'liq o'zgarishlarni unchaliham xushlamayotganlar safida yoshi ulug'lar

MUSHTARAK ALIFBO ORZUSI

ko'pchilikni tashkil qilishi tabiiy edi, chunki bolalikdagi yozuv aziz. Ammo bu tabarruk zotlar har ikki yozuvdan baravar foydalanish bag'rikenligi tufayli ortiqcha aiyat chekmadilar. O'tgan vaqt davomida alifbo yoshlarimiz uchun qadri bo'lib qoldi. Yigit va qizlarimiz dil izhorlarini xuddi ana shu harflarda bitishmoqda. Shunday ekan, yozuvimizning maqbul - nomaqbul jihatlarini ko'proq ularidan, shuningdek, alifbodan eng ko'p foydalananigan qatlama - o'qituvchilaridan so'rash to'g'ri bo'ladi. Bir guruh yoshlar u va o', boshqa bir sheva valiklari **x** va **h** tovushlarini yozuvda ifodalash qiyinligini aytishadi. Bu tovushlarning lotin yozuviga asoslangan alifbomizda bir-biridan keskin farqlanuvchi shakkarda berilishi ham talaffuz va imlodda kutilganidek ijobji o'zgarishlarga olib kelmadidi. Avvalari aksariyat "shapkali, shapkasiuz", "dumli va dumsiz x" kabi ancha odmi izohlardan foydalanihgan bo'lsa, ho'zgilar muammoni biroz "madaniyoq" va tez ommalashib borayotgan yagona tizimda "ochiq u, yopiq u", "yumshoq x, qattiq x" deyish orqali to'g'ri talaffuzni chetlab o'tgan holda hal qilishga intilmogdalar. Og'zaki matbuotimizda tovushining aytarli ko'rinish maydoniga ancha bo'lidi. Insho, hozirgi til bilan aytganda, esse va boshqa matn mashqlarida yo'l qo'yilayotgan xatolaring katta qismi xuddi ana shu harflar bilan aloqador bo'lib, vaziyat maktab tahsilidan keyin ham deyarli to'liq saqlanib qolyapti - shevalarimiz bu tovushlarning unisi yoki bunisini xiralashtirishdan to'xtamayapti: "hilol"ning "xilol"dan (tish kovlagich) farqi qolmadidi. Hatto o'tmish adabiyotimizda ham u va o' tovushlari oz bo'lsa-da, jiddiy farqlangan o'rinnarga duch kelamiz. Fenomenlarning harflarga nisbatan ko'pligi bilan bog'liq qiyinchiliklardan bizni talaffuz tiniqliklariga qutqarishi mumkin.

Alifbomizdagi j, v, f kabi harflar bilan bog'liq "egizqal"ni farqlash yozuv emas, talaffuz zimmasiga yuklandanidan mammun bo'lismiz tabibi, chunki ikki farqli tovushni bir harf bilan ifodalash jiddiy muammo va qiyinchiliklarga olib kelmadidi. Ayniqsa, j bilan bog'liq ortiqcha urinashlarning (dj) ortda qolgan yashxi bo'lidi.

Tilimiz koshonasi o'zlarini ancha noqulay his qilib kelgan e, ē, io, ya, ć, ь kabi kevlar bilardan juda oson voz kechib to'g'ri qildik. Ayniqsa, ts harfi qatnashgan o'zlashma so'zlarni aslyatga muvoqiq yozib, tilimiz tabiatiga ko'ra talaffuz qilishni qoidalashtirishga ehtiyoj yo'qligini, muammoni fonetik yozuv mazmunida hal qilish yetarli darajadi tajribadan o'tganini hisobga olib, to'g'ri qildik. Ammo tilimiz bag'rida ko'p asrlar "istalmagan mehmon" sifatida yashab kelayotgan tutuq belgisiga munosabat murakkabroq kechmoqda. Talaffuzimiz uni yillar davomida begona qilayotganini (til odadta sun'iyiliklarga yoki o'zga til xususiyatlari ehtiyojdan yiroq olib kirliganda ana shunday sarkashlik qiladi) ko'pam tan olgimiz kelmayapti. Belgingining amaldagi hayoti ba'zan farqsiz, mantiqdan sal o'q'an, "ilmiy-amaly keliushuvlar" qurshovida davom etmoqda. Tariixa bu belgini bo'g'ida qo'llashga bo'lgan g'ayritabiy zo'rqiqlashga duch keldidi, faqat "ayirish belgisi" - beo'xshov tutudagan vosita sifatida foydalangan paytlarimiz ham bo'ldi. Shakliy yozuv mazmunida usoq yillar tilimiz etagiga yopishib yurgan yumshatish belgisining muayyan bir yo'nalishda ahamiyatini zarracha his qilganimizdek, arab tili talaffuzida muhim o'r'in tutgan tutuq belgisi ham amalda tilimiz ehtiyojiga aylanmadidi. Kishilarimiz hanuz talaffuzga suyanishdan ko'r qaysi so'zda qo'yildi, qo'yilmaydi qabilida ko'rish xotirasidan foydalishni afzal bilmoqdalar. Ikki belgining bir joyda kelib qolishi bilan aloqador keyingi tasodif tufayli tutuq

Янги лотинча	Жорий Лотинча	Кириллача	№	Янги лотинча	Жорий Лотинча
A, a	A, a	A, a	16	O, o	O, o
B, b	B, b	B, b	17	Ö, ö	Ö, ö
C, ç	Ch, ch			P, p	P, p
D, d	D, d			Q, q	Q, q
E, e	E, e			R, r	R, r
F, f	F, f			S, s	S, s
G, g	G, g			T, t	T, t
Ğ, ǵ	G, g*			X, x	X, x
H, h	H, h		25		
I, i	I, i		26		

ga tilimizda jiddiy ehtiyoj. Belgidan ayrim shakldosh so'zlarni farqlash uchun foydalish ham qisman yoki to'la shakldoshiklaridan manfaatdor tajnisparvar tilimiz nazokatiga unchalik mos emas.

Tilda talaffuz ufgular g'oyat cheksiz, kuy va qo'shiqlar ohangi kabi rango-rang. Insoniyat ming harf bilan ham ifodalashning iloji bo'lmagan bu cheksizliklarga go'zal samaralar zavqi og'ushida intilib yashaydi.

Kishilarimiz va maktab o'quvchilar qo'liga alifbomizning tutqazib, o'zingiza qolsa, qaysi harflarni o'chirib tashlagan bo'landingiz deyilsa, ko'pchilik o', h, ng va tutuq belgisi ko'rsatishadi. Ingлиз tilidan xabardorlari: ulardagi ellikkha yaqin nutq tovushlarini ifodalashsha xizmat qilayotgan 26 harf bilan burchun ham kifoya qiladi; ch ni - c, sh ni - w, g' ni - x shakkida bersak, qo'shimcha harf va alohida belgilarsiz dunyoning eng qulay yozuviga ega bo'lamiz, kompyuter lingvistikasi bilan aloqador yushmanlari oson kechadi, yozuv uskulnalarida o'zgarishlar qilishga ham hojat qolmaydi, deyishadi to'lib-toshib. Bugungi tilshunos olim uchun naqadar noxush manzara!

Ammo nachora, adasib qolganda eplashga ko'zing yetmasa, othing o'ziga qo'y, manzilga bextox alobi boradi, degan gap bor.

Darhaqiqat, ayrim paytlarda amal yo'nalish - xalq ijdori manzaralar muammoning tabiy yechimini topishda yordam berishi mumkin. Oldingi alifbomizda y li harflardan voz kechish ehtiyojini kichik yoshdag'i maktab o'quvchilarimiz é ni - yo, ya ni - ya, yo ni - yu, e ni - ye shakkida yozish orqali tez-tez eslatib tushardishi. Shunga o'xshash, bugun bir guruh kishilar, ayniqsa, yoshlar, bizni uzoq kutib o'tirmay, dehqonchasiha ish tutib, ingliz grafikasini ortiqchiga unsurlaris to'liq qamrab olish hisobiga shaxsiy yozuvularni o'zlarini qator tashvishlarning foriq' qilishmoqda. Tovush va harf o'tasida moddiy aloqa mavjud emasligini hisobga olsak, ularga jiddiy bildirishning iloji yo'q.

Birmuncha babs-munozaralarga sabab bo'layotgan harfiy birikmalarga kelsak, jahon kommunikatsiya tizimiga kirishda qulayligi demasa, sh va ch ni harfiy birikmalarda ifodalash ehtiyoji yo'q edi, ammo ng tovushining yo'rig'i boshqa. Uni manglay, tong, mungli kabi asoslarda mustaqil foneklari sifatida bir harf bilan ko'rsatsa bo'ladi. Ayni vaqtida: osmonda, nonga kabi va n va g undoshlari yonma-yon kelgan ko'plab so'zlar talaffuzida o'ziga xos diffuzlanish (o'zaro siqish) asosida bir ng tovushi hosil bo'ldi va bu hodisa ng tovushini alohida bir harfda ifodalashsha to'sqinlik qiladi. Tilimizda bunday erksevar noboy zarrachani ma'lum harf yoki harfiy birikma bilan ji-lovlashga ehtiyoj katta emas. Kichik bir izoh orqali butun mas'uliyatni to'g'ri talaffuz zimmasiga ko'chirishning o'zi kifoya. Uni qaysi o'rinda bir, qaysi o'rinda ikki mustaqil tovushni bilgildaridi mazmunida talqin qilish ham balsli. Umuman, ng tovushi ancha jilvakor: shunqor, qo'ng'iroq, yong'oq, inkor, to'inka (ot va fe'l) kabi bir qator so'zlarda uning alohida variantlariga ham duch kelamiz.

Hech bir alifbo muayyan tildagi fonemalarga xos barcha xususiyatlarni to'liq qamrab ololmaydi. Fonemalarni shartli belgilarda ko'rsatish ular mazmuniga ma'lum darajada ta'sir qilib, artikulyatsiya asosi filogenieda zo'rqiqlar yuzaga keltiradi: ayrim so'zlarni "kitobdagiday o'qish" oqibatida yozuvning salbiy effekti paydo bo'ladi, mukammallikni ta'minlash maqsadida harflar sonini ko'paytirish esa alifboning insonparvarli-

giga ziyan yetkazishi mumkin. Bu o'rinda ham bizga faqat adabiy talaffuz me'yorlariga yaqindan yordam bera oladi.

Avvalgi loyiҳada berilgan sh va ch ning "sirg'alari" borasida tushunarsizroq jihat bor edi. Sh ni s dan farqlash uchun belgi kerak, biroq C ning asl qiyofasini o'zgartirishga qanday ilmiy-amaly ehtiyoj borligini bilmagandik. Sirg'ali harfimiz yolg'izlanib qolsa-da, keyingi tuzatish to'g'ri amalga oshiriladi.

Tarix tajribasiga amal qilish yaxshi, ammo taraqqiyot kecha va bugunning ayrim jihatlarini ortda qoldiradi: katta-kichik kashfiyotlar dunyoga keladi. Odatta ular asriy udumlarni "buzib qo'yish" dan qo'rqlaydigan kishilar, masalanay ber muhim tomonini hamma vaqt ham yetarli hisobga olmayapmiz. Insoniyat ovozli yozuvlar davriga qadam qo'ysi.

Endilikda mas'uliyatning katta qismi talaffuz zimmasiga tushadi. Kundalik hayotda to'g'ri talaffuz qilishning o'rni va ahamiyati har qachongidan ham muhimroq bo'ladi. Kishilar orfoepiyani yaxshi egallasha, imloni o'rganishga hozirgiday ko'p vaqt hamda mehnat sarflashlariga zarurat kamayadi. Shuning uchun hali to'g'ri talaffuzni mukammal shakllantirishda aytarli yordam bermaydigan orfeopik lug'atlar fonoetolonogramma shakldagi elektron vositalar bilan mukammal almashtadi. Bunday ovozli lug'atlar talaffuz me'yorlarini ko'rsatishda katta qulayliklarga ega bo'lib, harflar sonining kamligi bilan bog'liq qiyinchiliklarga berhant beradi, yillar orzusi - insonparvarlik ta'minlanadi.

Bugungi kunga kelib, g'oyat qulay texnikaviy imkoniyatlari, ayniqsa, ovozli yozuvning yuksalish tufayli bir alifboni barcha tillar mazmunida qo'llash osonlashdi, dunyo xalqlariga uchun umumiy alifboda o'z tilining barcha jozibasini bera olish imkoniyatlari yuzaga keldi. Shuning uchun hali turkiy xalqlarning yagona alifboga o'tishi haqidagi fikr-mulohazalar amalga oshmaydigan orzu emas. Harflar soni va shakli bir xil, talaffuz rang-barangliklari bilan ishlansa, so'nsgiz va samarasiz babs-munozaralarga o'r'in qolmaydi, muazzam turkiylar, dunyoning boshqa xalqlari ham yagona alifboga ega bo'ladi.

Shuhbasiz, har bir harf ifodalagan nutq tovushlarning ma'lum qismi turli millatlar talaffuz kengliklari o'ziga xosliklar bilan yashaydi. Hatto bunday alohidailiklar bir tilning ichida ham bo'ishi mumkin. Bularning hammasi alifbolardagi milliylikni ta'minlaydi.

Mushtarak yozuvda ingliz alifbosidagi asos harflar shakl va miqdori jihatidan to'liq, o'zgarishsiz hamda qo'shimcha belgilarsiz saqlab qolning ma'lul. Natijada alifbo qiyadiga ko'rinish oladi: Aa, Bb, Dd, Ee, Ff, Gg, Hh, Ii, Jj, Kk, Ll, Mm, Nn, Oo, Pp, Qq, Rr, Ss, Tt, Uu, Vv, Xx, Yy, Zz, Ww, Cc, Eng asosiyi, tillarini bu 26 harfga emas, 26 harfni talaffuz rang-barangliklari orqali tilarga moslashtirishimiz kerak bo'ladi.

Jarayonni o'zbek tili mazmunida kuzatadigan bo'lsak, aytılıshi yaqin o', u, h, x juftliklari bitadan tezkor dunyo bilan baraver odim tashlashga zo'r berib urinmoqda. Insoniyat qarshisida butun tabiati bilan mangulikka daxldor alifboga e'tibor mas'uliyati paydo bo'ladi. Jasoratli ish tutilsa, hozirgi va ertangi tamaddundan yotinqaramaydigan, hamma zamonalr bilan hamnafas, buloq suviday tiniq, talaffuz yetakchisidagi tengsiz bisot manzurlikka erishadi. Bu ulug' "nota" ohang jilolariga ham, "cholg'ular" dagi turlichaliklarga ham zarracha salbiy ta'sir qilmyadi. Aksincha, odamlarning ezuq maqsad yo'lida bir-birlariga har qachongidan ko'proq yaqinlashishlariga imkon yaratadi. Shuning uchun ham mushtarak ehtiyojdan dunyoga kelgan alifbo ko'pning orzusi.

Ilash ABDIYEV.